

Benedek Elek: AZ ARANYHAL

Egyszer volt, hol nem volt, az óperenciás tengeren túl, a hármás üveghegyen is túl, túltonnan túl... Megálljatok csak, nem jól kezdettem... Hát: volt egyszer egy király. Magyar király volt az, mert Budán lakott. Melyik volt az, nem tudom, elég az, hogy egyszer ez a király az óperenciás tengeren túl járt háborúba s amikor onnan visszaindult, a tengerben meglátott egy aranyhalat.

– Hej – mondta a király –, ha ezt hazavihetném a leányomnak!

Nosza, egyszeribe hálót eresztenek a tengerbe tizen is, huszan is, s kifogják az aranyhalacskát.

Vagy örült vagy nem a király, de a királykisasszonynak, mikor meglátta az aranyhalacskát, még a könnye is kicsordult örömében.

Aranytálba tette az aranyhalacskát s nézte, nézte, folyton nézte, amint úszkált, fickándozott a vízben. Hanem egyszerre csak nőni kezdett a halacska, nőtt, nőtt, s akkorára növekedett, hogy nem fért el a tálban.

– Jaj, Istenem, nagyobb tál kéne – mondotta a királykisasszony. – Édesapám, van-e nagyobb aranytál?

– Van, lelkem-leányom, száz is, de egyebet mondok én neked. Ásatok a Margitszigeten halastavat, annak a fenekét, oldalát kristályüveggel kirakatom, ott lesz csak igazi jó helye.

Még egy nap sem telt belé, nagy tavat ásatott a király, a tónak fenekét, oldalát kristályüveggel kirakatta, csináltatott rá arany csorgót, azon csorgott a tóba a Duna vize. Az aranyhalat a tóba eresztették, de aznaptól fogvást nem is volt a palotában maradása a királykisasszonynak: minden áldott nap átcsónakázott a szigetre s nézte, nézte az aranyhalat.

Na, telt-múlt az idő. Egyszer rettentő égi háború kerekedik, csurog az eső, mint ha dézsával öntenék; megárad a Duna, kicsap a szigetre, s úgy elsöpört mindent, de mindent, hogy csak a kopasz föld maradt.

Hej, Istenem, Istenem, édes jó Istenem, búsult a királykisasszony, éjjel-nappal hullott a könnye, mint a záporosó, hiába vigasztalták, hiába hoztak minden szépet, minden ékezt, ami csak volt kerek e földön, – azt mondta: sírok, sírok, mindég sírok, amíg az én kedves aranyhalam meg nem kerül.

Mondjam, ne mondjam, ha nem mondom, úgy is tudjátok: búsult a király is, félt, hogy kifogy egyetlen leányából. Nosza, kihirdette az országban, hogy aki megtalálja az aranyhalat s elevenen Budára viszi, annyi aranyat ad, hogy a hetvenhetedik unokája is négylovas hintón járhat.

Bezzeg, hogy halászni indult minden lélek, még az is, aki annak előtte nem halászott, különösen a Duna s a Tisza mentén. Csak egy halászlegény akadt, egy tiszamenti halászlegény, aki egész nap a Tiszán csónakázott, de a hálóját ki nem vetette, csak búsult, szomorkodott. Azért búsult, azért szomorkodott ez a halászlegény, mert nem adták neki azt a leányt, akit szeretett, s aki igaz szeretettel volt ő hozzá. Meghiszem, hogy nem adták: nagy úri kisasszony volt az a leány, Tisza mentén a leggazdagabb földesúrnak a leánya!

No, ha a király búsult a leánya miatt, búsult ám a halászlegény miatt is az apja. Eleget mondta, de hiába mondta:

– Tedd le az eszedet arról a leányról, fiam. Nem való az szegény legénynek.

Beszélhetett annak, akár a süketnek, nem hallotta s minden este üres tarisznyával tért haza. Bizony, ha üres tarisznyával, annál több halat fogott az öreg. Egy nap azonban megesett, hogy csak egy halat fogott, hanem ez elég is volt, mert akár hiszitek, akár nem, az aranyhal volt ez.

Hej, Uram, Teremtőm, volt öröm, de mekkora!

– No fiam, ne búsulj – mondotta az öreg –, kifogtam az aranyhalat! Jere, vigyük Budára!

Mindjárt nekikészülődtek, s addig mentek, mendegéltek, míg Budára nem értek. Ott mindjárt a király színe elé vezették s mikor a király meglátta az aranyhalat, nagyot kiáltott, hogy megrendült a palota. Abban a pillanatban beszaladt a királykisasszony s alig tudták felmosdatni, úgy elájult a nagy örömtől.

Bezzeg volt becsülete az öreg halásznak meg a fiának. A király az asztalához ültette s három napig el sem eresztette. Akkor méretett a kincses kamarából hat sze-kér aranyat: mind a hat elé hat ökröt fogtak s úgy vitték a Tisza mentére, a vén halász kunyhájához. Hm! de az arany mellett még egy falut is adott a király az öreg halásznak. Mindjárt más nevet is adott a falunak a király. Azt mondta: mától fogva Halász legyen a falu neve, de még a tied is, öreg!

No, mikor ezt megtudta a földesúr, egy szó nem sok, de annyit sem szólt a fiatalok dolgába, hanem nagy hirtelen apot hivatott, s csaptak olyan lakodalmat, hogy hét álló hétig nem szakadt vége. Akkor a fiatalok dióhéjba kerekedtek s a Tiszán leereszkedtek.

Így volt, vége volt, mese volt.

(1900)